

tén ikke længere var i forbindelse med dem. Fürth inddeler dem i en A-, en B- og en C-gruppe i forhold til hvor hurtigt de fik normalt beskæftigelsesmønster. Ikke underligt finder han en sammenhæng mellem deres situation før krisen og deres placering i A, B eller C. Men han konstaterer også, at nogle af de krisearbejdsløse, der iøvrigt ikke havde konstaterede arbejdsmarkedshandikap, mod forventning må rubriceres i C-gruppen, d.v.s. at de efter krisen ikke fik arbejde eller kun kortvarig, uregelmæssig og som oftest ringere arbejde. De var altså ramt af en arbejdsmarkedsmæssig deklassering som en følge af krisetidens arbejdsløshed. Det er et resultat med et vist perspektiv i; men igen her savner man en kontrolgruppe. De 666 undersøgte var ikke blot arbejdsløse den 28. febr. 1933. De havde på det tidspunkt været arbejdsløse ganske lang tid, i det mindste mellem et halvt og trekvart år. Samplet består af personer der tilhørte, om ikke en egentlig marginal gruppe, så i nærheden af den. At der skulle være nogle, som ganske vist under krisen for første gang henvendte sig til det offentlige om understøttelse, men iøvrigt tilhørte en »truet« kategori, bør ikke undre. Fürth's behandling af dette emne er måske udslag af en tendens til at se de 666 undersøgte personer som hele arbejderbefolkningen, selvom det naturligvis ikke gøres eksplicit.

Thomas Fürth's bog er blevet til indenfor forskningsprojektet 'Kris og krispolitik i Norden under mellankrigstiden'. Den afspejler et støt arbejdende, resultatgenererende arbejdsmiljø.

Henrik S. Nissen

Jørgen Hæstrup: Krig og besættelse. Odense 1940–1945. Udgivet af Odense kommune. Odense Universitetsforlag, 1979. 462 s.

Jørgen Hæstrups hidtil væsentligste produktion er oversat og udkommet på engelsk, også den der handler om Danmarkshistorie. Det placerer ham ubestrideligt i særklasse blandt dette århundredes danske historikere. Konstateringen bør give anledning til eftertanke.

Han har med det først udgivne bind af Odense bys ambitiøse 10 binds historie skrevet en bog, der vil være en guldgrube som konversationsemne i etatsrådernes selskabsliv; men nok så væsentligt er det, at historikere, der i disse år ihærdigt bekræfter hinanden i socialhistoriens betydning og i nødvendigheden af at skrive 'almindelige menneskers historie', her får et eksempel på genren, skrevet sådan at de samme 'almindelige mennesker' kan og vil læse den. Det gælder ikke bare odenseanerne. For selv om Hæstrup bestemt ikke generaliserer sin hjemby til en slags dansk Middletown, er det den danske konkrete besættelseshverdag i overalls og slidt jakkesæt, der er hovedpersonen i bogen.

I et fjernsynsinterview karakteriserede den franske politiker og tidligere modstandsmand, Pierre Mendes-France, besættelsestiden som dengang en stadig større del af ens tid og tanker gik med at skaffe sig dette eller hint, mad, tøj, cykledæk eller en elektrisk pære. Hæstrup skildrer ganske samme fænomen for bysamfundet, nedgangen i levestandard, vareforringelsen og opfindsomheden for at få det hele til at glide alligevel. Vanskelighederne i brændselssituationen beskrives ved hjælp af gasværkets statistik, kamgamsspinderiets køb og drift af egen tørvemose, byrådets opfordring til folk om at anskaffe en kabysovn o.s.v. – og sidst men ikke mindst, at der faktisk var nogle, der ganske enkelt frøs.

Besættelsen havde en hverdag. Men den var også et vældigt drama, og Hæstrup sætter scenen med små indskudte bemærkninger om, at folk jo *endnu* ikke kunne vide, hvad dette kunne udvikle sig til, eller at her lærte man det mærkelige ord 'sabotage' at kende. Der lades op til dramaets højdepunkter, mens læseren stadig bliver mindet om, at også den nationalt strejkende arbejder bandede over våde tørv eller fik kløe på kroppen af celluldsundertøjet.

Læser man fremstillingen med henblik på at få Hæstrups svar på dette eller hint om-diskuterede spørgsmål i besættelsestidens historie, f. eks. rekrutteringen til modstandsbevægelsen, ligger styrken i hans svar i det konkrete og i kapitlernes disposition: Kapitel 8, National bølge, kapitel 13, Lukkede møder, hvor også terrænsportens start behandles, og kapitel 15, Begyndende illegalisering, med afsnittene Sovjetunionen i krig, Kommunisterne interneres og Novemberkredsen, det sidste som eksempel på et »borgerligt« brud med accepten af forhandlingspolitikken. Hæstrups stærkeste kort i dette spørgsmål er nok beskrivelsen af samfundets gradvise illegalisering, således at forstå at enkeltpersoner, private og offentlige organisationer og institutioner i besættelsens sidste år indgik i dobbeltfunktioner eller i det mindste som medvidere havde del i illegalitetens organisation.

Andre steder afvises kort og koncist en eftertids ahistoriske samvittighedskvaler, f. eks. i forhold til stikkerlikvideringer. »Konstateringen af kendsgerningen fremmer nok forståelsen af sindsstemningerne bedre end spekulative betragtninger over likvideringernes moralske berettigelse«.

Som historiker lever Hæstrup med sit stof. Derfor er han også bedst i skildringen af folk, der har hans sympati. Men da han i eminent grad formår at trænge ind i tankegang og overvejelser hos de personer og kredse, han beskriver, er bogen en beskrivelse af sympatiske personer.

Eftersom der fandt stikkerlikvideringer sted, eftersom den ophidsede befolkning i sommeren 1943 knuste ruder hos nazister og værnemagere, så må der jo i Odense have været nazister, værnemagere og stikkere. Men det er synd at sige, at de får deres del af Odense bys besættelsestidshistorie. DNSAP fik 1.146 stemmer i Odense og omegn ved valget i 1943. Det var en fremgang fra 755 i 1939.

Bortset fra det, og bortset fra en mangel på overskuelige kort, der kunne hjælpe læseren til at få udbytte af mange præcise stedsangivelser, er bogen et velafvejet totalbillede af hverdag, fest og drama i Odenses besættelsestid.

Henrik S. Nissen

Jill Edwards: The British Government and the Spanish Civil War, 1936-39. London, Macmillan Press 1979, 280 s.

Denne bog, der har basis i en disputats, udfylder et hul i den hidtidige forskning om stormagterne og Den Spanske Borgerkrig. Tysklands, Italiens og Sovjets politik er blevet behandlet i monografier, medens den franske politik stadig ikke er belyst indgående. Jill Edwards' bog er ikke den første om England og Den Spanske Borgerkrig, men det er den første, der har baseret en samlet fremstilling af den engelske politik på grundlag af de engelske arkiver. Centrale dele af dette arkivstof er dog allerede behandlet hos Hans-Henning Abendroth (*Hitler in der spanischen Arena. Paderborn, 1973*), der på trods af sin titel spredt rundt i teksten og noterne har mange og væsentlige afsnit om den engelske politik ud fra arkivmateriale. Forf. nævner mærkværdigvis ikke dette værk i sin litteraturliste, men da denne iøvrigt ingen bøger indeholder på tysk, er forklaringen måske den simple og ikke utypiske for forskere fra stormagter, at deres sprogkundskaber ikke rækker til de mest udbredte europæiske sprog? På mange punkter når forf. de samme resultater som Abendroth.

Arkivmaterialet stammer især fra kabinettet, fra udenrigs-, handels- og flådeministerierne. Hun gør udmærket opmærksom på hullerne i materialet, bl. a. på at kabinetsreferaterne er stærkt forkortede eller mangelfulde, samt at arkivet (Public Record Office,